

Lausunnonantajan lausunto seuraaviin kohtiin:

Kommentit kohtaan 1. Suomi sopimuksen jäsenmaana.

Suomessa aineettoman perinnön koordinointi on hoidettu hyvin OKM:n ja käytännön työtä tekevän museoviraston toimesta. Museovirasto on ilahduttavasti osallistanut toimintaan eri perinnetoimijoita ja kansalaisjärjestöjä. Maakuntien, kuntien ja kotiseututoimijoiden merkitystä luettelon tunnetuksi tekemisessä korostetaan toimenpidesuosituksissa. Muistiorganisaatioiden rooli on myös keskeinen, kuten seuraavassa kohdassa 2. mainitaan. Voisi olla tarpeen nostaa myös tässä ensimmäisessä osiossa laajaa museokenttää ja erityisesti alueellisina ja valtakunnallisina vastuumuseoina toimivien museoiden merkitystä aineettoman kulttuuriperinnön toimijoina sekä solmukohtina ja välittäjinä eri puolilla kansalaisten kentässä tapahtuvassa uudenaikaisessa työssä

Käsitteistä: Luettelossa esiteltävät perinteet voivat liittyä [...] käsitöihin [...]. Esimerkiksi perinnerakentamiseen liittyviä taitoja ei mainita ohjelmaluonnoksessa. Voisiko käyttää termiä kädentaidot, joka olisi sisällöltään laajempi, ja jonka voi ajatella kattavan myös perinnerakentamiseen liittyviä taitoja. Tai sitten lisätä perinnerakentamiseen liittyvät taidot listauksiin erikseen. Suomessa on vahva ja monipuolinen osaaminen perinteisissä käsityövaltaisissa rakennustavoissa, ja niistä järjestetään myös ammatillista koulutusta ja tehdään tutkimusta, Pirkanmaalla esimerkiksi SASKY koulutus kuntayhtymä ja Tampereen yliopisto.

Kommentit kohtaan 2. Toimijat aineettoman kulttuuriperinnön suojelutyössä.

Toimeenpanosuunnitelmassa mainitaan muistiorganisaatioiden kuvauksen kohdalla, että "[y]hteisölähtöinen toimintatapa on kasvussa, mikä tarkoittaa yhteisöjen yhä vahvempaa mukaan ottamista tallentamistyöhön" (s. 6). Tämä näkyy myös Elävän perinnön työssä, jossa demokene aineettomana perintönä pohjaa yhteisölähtöiseen ja verkostomaiseen työmalliin, kun Suomen pelimuseo vaalii suomalaiseen demokeneeseen liittyviä arvoja ja taitoja yhdessä moninaisen harrastaja- ja yhteisökentän kanssa.

Toimenpiteissä ehdotetaan että "[a]ineeton kulttuuriperintö nostetaan vahvemmin alueellisten vastuumuseoiden ja valtakunnallisten vastuumuseoiden toimintasuunnitelmiin" (s. 8). Lisäksi voitaisiin korostaa kuinka osallistavien ja fasilitoivien taitojen kehittämiseen on tarvetta muistiorganisaatioissa. Suomalaiset museot (ja kenties muutkin muistiorganisaatiot) voisivat toimia aiempaa enemmän erilaisten harrastajaryhmien ja yhdistysten toiminnan mahdollistajina ja tukijoina myös aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvissä kysymyksissä.

Toisaalta suunnitelmassa ei huomioida riittävästi kulttuurialan olemassa olevien rakenteiden (esim. vakiintuneiden instituutioiden ja yhdistysten) ulkopuolella tapahtuvaa kulttuuriperintötyötä. Kulttuurin aineettomia arvoja ja taitoja vaalitaan myös vaikkapa urbaanissa katukulttuurissa (esim. skeittaus tai graffitit) tai tietoverkkoihin ja virtuaalimaailmoin syntyvissä tiloissa, joita kumpaakin kuvaa spontaanisuus ja epäbyrokrattisuus. Siitä huolimatta näissä ryhmissä luodaan ja ylläpidetään erilaisia aineettomaan kulttuuriperintöön verrattavia toimintoja ja arvoja, esim. tietoverkkojen käyttöön liittyviä toimintatapoja ja taitoja. Suunnitelmassa voitaisiinkin tarkemmin huomioida myös olemassa olevien instituutioiden ulkopuolinen omaehtoinen kulttuurinen kehittäminen ja vaaliminen. Tämä voi tarkoittaa spontaanien ryhmien ja

historiatietoisuuden vaalimista esim. musiikkikulttuureissa, urbaanissa katukulttuurissa tai digitaalisissa kulttuurimuodoissa (esim. IRC-käyttäjien arvot, Wikipedia-aktiivien sivistysihanne jne).

Kansalaisjärjestöjen ohella olisi syytä mainita myös järjestäytymättömät paikallisyhteisöt, esimerkiksi kaupunginosaryhmät, harrastusporukat, työyhteisöt. Kansalaisjärjestöt -osiossa voisi myös eritellä tarkemmin valtakunnallisten kattojärjestöjen ja pienten paikallistoimijoiden roolia. Esimerkiksi Kotiseutuliiton asema toimintatapana on hyvin erilainen kuin paikallisten kotiseutuyhdistysten tai omakotiyhdistysten, Suomen Ladulla erilainen kuin urheiluseuroilla. Toimijat järjestökentän eri päädyissä ovat omanlaisiaan vaikuttajia aineettomassa kulttuuriperinnössä, ja niiden välillä syntyy myös hyvää synergiaa.

Entä miten vapaan taidekentän toimijat saataisiin mukaan? Näitä ei ole huomioitu ohjelmassa.

Toimenpideoiossa on aiheellinen nosto listata alueelliset vastuumuseot aineettoman kulttuuriperinnön toimijoiksi. Toimenpiteissä voisi nostaa Museoliiton rinnalle myös Kotiseutuliiton. Museoliitto kouluttaa ammatillisia museoita, Kotiseutuliitto paikallismuseoita.

Huomiona nostetaan esille, että ohjelmassa käsitellään museoita yhtenä kokonaisuutena erottelematta sen tarkemmin museoiden tehtäväalueiden tai vastuiden työnjakoa. Painotus on kulttuurihistoriassa, ei niinkään luonnontieteellisissä museoissa, taidemuseoissa tai erikoismuseoissa. Lisäksi huomattava on, että museaaliset arkistot sisältävät paljon aineettoman kulttuuriperinnön dokumentaatiota.

Kommentit kohtaan 3. Strateginen kehitys ja rahoitus.

Rahoituksessa kerrotaan monenlaisia mahdollisuuksia, jotka ovat olennainen osa välillä vaikean kulttuurin rahoitustilanteen osalta. On tärkeää, että aineeton perintö saadaan muun kulttuuriperintötyön ohessa mukaan myös TEAviisarin ja HYTE-kertoimen tapaisiin kansalaisten hyvinvointiin tähtääviin mittareihin ja sitä kautta kyetään osoittamaan myös lisäresursseja tähän työhön.

Aineettoman kulttuuriperinnön toimintaohjelman strateginen yhteys (ja aikanaan toteutustapojenkin yhteys ja verrokkiasema) tuoreeseen Kulttuuriperintöstrategiaan on syytä pitää tiiviinä. On todella hienoa, mikäli elävän perinnön kokonaisuudesta löytyy työkaluja hyvinvointivaikutuksiin ja niiden mittaamiseen. Uusien rahoituskanavien etsintä on positiivinen signaali ja korostaa asian merkitystä. Esimerkiksi projektivastukset ja niiden uudet painotukset ovat hyvä keino herättää ja kannustaa kenttää toimimaan. Paikalliset kulttuuriympäristöohjelmat ja -strategiat on ohjelmassa mainittu elävää perintöä esiin nostavina. Alueellisen vastuumuseon arkityön perusteella herää kysymys, kuinka ajantasaisia/relevantteja nämä ohjelmapaperit ovat. Useimmissa kunnissa ne ovat jo melko vanhoja, ja päivittämistarvetta ei ole tunnistettu.

Kommentit kohtaan 4. Koulutus ja kasvatust.

Aineellinen kulttuuriperintö toimii loistavasti alustana ja siltana, kun haetaan yhteyksiä vapaan sivistystyön, taiteen perusopetuksen, peruskoulun, varhaiskasvatuksen ja kuntien kulttuuripalveluiden välillä. Tätä synergiahyötyä ja yhteistyömallien kehittämistä voisi nostaa ohjelman toimenpiteisiin.

Ammatillinen koulutus: rakennusala ajatellen koulutuksessa ei nykyisin ole riittävästi sisältöä, joka auttaisi ymmärtämään perinteistä/vanhaa rakentamista (menetelmät ja tekniikat, materiaalit, rakennusfysiikka jne.) Tämä näkyy esim. kuntokartoituksissa ja korjaussuunnittelussa liioiteltuna elinkaariajatteluna, riskirakenteiden riskien toteutumisen arvioinnin vähyytenä, ylikorjaamisena ym. Perinnerakentamiseen liittyvän tietotaidon välittäminen olisi tarpeen. Monet perinnerakentamisen menetelmät ovat myös ilmastonäkökulmasta positiivisia ja siksi aidosti suositeltava vaihtoehto korjaushankkeisiin.

Onko vapaan sivistystyön kentällä riittävästi tarjolla perinnerakentamisen alan tietotaitoon liittyviä sisältöjä? Tätä teemaa olisi suhteellisen helppo painottaa opistoissa esimerkiksi aineettoman kulttuuriperinnön ohjelman lanseerauksen yhteydessä, ja opetuksen järjestämiseen on valmiit rakenteet olemassa.

Kommentit kohtaan 5. Tutkimus suojelutyön tukena.

Tutkimuksen merkitystä on ohjelmassa avattu hyvin. Toimenpiteissä ei kuitenkaan mennä kovin syvälle rakenteisiin esim. tutkimushankkeiden tai (uusien) oppituolien muodossa.

Kommentit kohtaan 6. Näkyvyys ja media.

Viestinnän suunnittelussa kannattaa kiinnittää huomiota saavutettavuuteen. Ylisukupolvisuus on tärkeä arvo, joka tulee ohjelmassa esille lähinnä lasten ja nuorten korostamisena. Yhtä tärkeää olisi myös kehittää sellaisia toimintamuotoja ja viestintätapoja, jotka puhuttelevat kaikkia sukupolvia lapsista työikäisten kautta ikääntyneisiin ihmisiin. Hiljaisen tiedon nostaminen media-ilmiöksi!

Kommentit kohtaan 7. Kansainvälinen yhteistyö.

Toimeenpanosuunnitelmassa mainitaan kuinka "[a]ineettoman kulttuuriperinnön aloilla tehdään jatkuvasti monenlaista kansainvälistä yhteistyötä", että "[e]rilaiset ammatilliset verkostot toimivat aktiivisesti muiden maiden järjestöjen kanssa, oppilaitosten välinen yhteistyö ja vaihto on vilkasta" ja että "[u]seat kansalaisjärjestöt tekevät kansainvälistä yhteistyötä erityyppisten yhteistyömuotojen kautta" (s. 17). Suomen pelimuseo on ollut mukana edistämässä kansainvälisen demoscenen liittämistä UNESCO:n aineettoman kulttuuriperinnön listalle Art of Coding verkostossa (<http://demoscene-the-art-of-coding.net/>). Verkosto on esimerkki sellaisesta kansainvälisestä yhteistyöstä, joka pohjaa ennen kaikkea harrastajien yhteistyölle vakiintuneiden instituutioiden ja järjestöjen ulkopuolella. Vaikka yhteistyö on syntynyt ennen kaikkea harrastajien välisenä, on mukana verkostossa myös erilaisia institutionaalisia toimijoita ja järjestöjä. Yhteistyö onkin ennen kaikkea erilaisia tahoja yhdistävää ja yhteiskunnallisia rakenteita läpileikkaavaa.

Toimenpiteissä todetaan että "[t]uetaan yhteisöjen, ryhmien, yksilöiden, kansalaisjärjestöjen ja asiantuntijoiden kansainvälistä verkostoitumista järjestämällä tapahtumia, verkottamalla toimijoita sekä tiedottamalla rahoitusmahdollisuuksista" (s. 18). Tukea tarvitaan myös erilaisten toimintaympäristöjen ymmärtämiseen. Suomessa yhteistyö Museoviraston ja harrastajaryhmien välillä demoscene-yhteydessä on ollut huomattavasti helpompaa ja välittömämpää kuin maissa, joissa ei ole samanlaista luottamuksen kulttuuria muistiorganisaatioiden ja harrastajien välillä. Joissakin maissa muistiorganisaatioita kohtaan saatetaan tuntea jopa epäluuloa, joten eri maiden toimintakulttuurien ja kokemusten jakamisesta olisi varmasti hyötyä, ainakin Art of Coding -hankkeen kokemusten perusteella.

Kommentit kohtaan 8. Aineettoman kulttuuriperinnön merkitys yhteiskunnassa.

Toimenpidesuunnitelmassa todetaan kuinka "[p]erinteiden kautta on mahdollista edistää kestävä kehitys ja ihmisten hyvinvointia", joka "voi tarkoittaa esimerkiksi aineettoman kulttuuriperinnön huomiointia osana kehityshankkeita" (s. 19). Tässä voitaisiin myös huomioida tietotekniikan käyttöön liittyvät arvot sellaisina kuin ne näkyvät demoscenessä, etenkin kun eroavat monin tavoin IT-kehitystyöstä kaupallisessa viitekehityksessä. Demosceneen liittyvät arvot ja taidot voisivatkin olla mukana luomassa kestävä kehitykseen perustuvia IT-alan käytäntöjä, esim. resursseja tuhlailematonta tietotekniikkaa ja yhdenvertaista pääsyä tietotekniikan äärelle. Suunnitelmassa todetaan lisäksi, kuinka "[k]estävän kehityksen ajattelun tärkeys, etenkin ekologinen ulottuvuus, on ollut nähtävissä luontoon kytkeytyvien elävien perinteiden

parissa” (s. 19). Ekologinen kestävä kehitys nousee esiin myös digitaalisista kulttuurimuodoista ja demoskenestä, sillä harrastuksen parissa asia puhuttaa ja siihen halutaan vaikuttaa.

Tarkasteltaessa aineetonta kulttuuriperintöä, ovat teollisuushistorian teemoja tallentavat museot havainneet, ettei Suomen kansallisessa tai kansainvälisessä listauksessa ole nimettynä yhtäkään teollisen kulttuuriperinnön ilmiötä. Teollisella aineettomalla perinnöllä voidaan tässä yhteydessä ymmärtää erilaiset innovaatiot, ajassa ja paikassa siirrettävät käytänteet ja tietotaidot, ammatilliset identiteetit ja muut teollisuuden ja teknologiaan linkittyvät aineettomat ilmiöt. Tämä on varsin yllättävää, ottaen huomioon teollisuuden ja teknologian kokonaisvaltaisen vaikutuksen yhteiskunnallisessa kehityksessä ja merkittävyyden osana talous- ja sosiaalishistorian kokonaisuutta.

Tampereen näkökulmasta tämä puute on merkittävä, onhan kaupunki ja sitä ympäröivä Pirkanmaa vahvan teollisen historian omaava alue. Teollinen kulttuurihistoria on Tampereen historiallisten museoiden merkittävimpiä tallennusalueita ja muut pirkanmaalaiset museot Työväenmuseo Werstas etunenässä ovat täydentämässä ja laajentamassa tätä tematiikkaa. Toimenpidesuunnitelmassa viitataan maakuntien strategioihin ja alueellisiin matkailustrategioihin merkittävänä tekijöinä koskien aineetonta kulttuuriperintöä. Voisiko teollinen aineeton perintö olla yhtenä kulmana Pirkanmaan vastaavissa suunnitelmissa? Siihen meillä on kosolti annettavaa ja jo nyt tallennettua aineistoa.

Teollisuushistoriaa tallentavat museot ovat tarttuneet tähän puutteeseen. TAKO-verkosto yhdessä Teollisuusperintöseura ry:n kanssa ovat toteuttaneet hankkeen aineettoman teollisen perinnön ilmiöiden tunnistamisesta. Museovirasto toimi hankkeessa kumppanina. Hankkeessa museot toteuttivat pilotteja, joiden avulla on kartoitettu teollisen aineettoman perinnön ilmiöitä eri puolilla Suomea. Tampereelta hankkeessa olivat mukana Tampereen historialliset museot ja Työväenmuseo Werstas yhteishankkeellaan. Tamperelaiset museot kokosivat yhteen metalliteollisuuden työntekijöitä, joiden kanssa käytiin lävitse metalliteollisuuden aineettoman kulttuuriperinnön ilmiöitä.

Aineettoman perinnön taloudelliseen merkittävyyteen voisi ohjelmassa kertoa enemmän. Elävällä perinnöllä on merkitystä esimerkiksi koulutus- ja osaamis pääoman karttumisen kautta sekä yhtenä vaihtoehtona yritysten yhteiskuntavastuun toteuttamisessa. Ammatin – ja elinkeinojen harjoittajat voivat saada lisäarvoa työlleen hyödyntämällä elävästä perinnöstä kumpuavia työtapoja- ja materiaaleja. Nykyaikainen matkailuliiketoiminta haluaa toimia vastuullisesti, ja aidot paikallisesta kulttuurista ponnistavat sisällöt ovat hyvin arvokkaita tuotekehitysnäkökulmasta.

Kestävä kehitys –kappaleessa teemaa olisi syytä avata kokonaisuutena, ekologiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset vastuullisuusnäkökulmat huomioiden. Aineettoman kulttuuriperinnön keinovalikoimasta on mahdollista löytää välineitä entistä vastuullisempaan ja kestävämpään elämäntapaan kokonaisuutena. Ohjelmassa voisi korostaa aineettoman kulttuuriperinnön vaikutuksia kestävään elämäntapaan läpileikkaavasti eri elämänoilla.

Ladontavirhe s. 19: ”Museoviraston koordinoima kolmivuotinen kaksivuotinen hanke LIVIND...”

Elävä perintö -toimeenpanosuunnitelma 2023 – 2028:

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/DownloadProposalAttachment?proposalId=8b947ef0-22fa-47f0-8e6a-418689e2bb85&attachmentId=20077>

<https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=8b947ef0-22fa-47f0-8e6a-418689e2bb85>